

PRZYCZYNNKI DO HISTORII

Brygadier Ksawery Franciszek Latinik, który dowodził wojną obronną w czasie najazdu czeskiego na Śląsk Cieszyński w styczniu 1919 r., po wyjeździe ze Śląska objął dowództwo I Armii, a w sierpniu 1920 r. – w czasie walk na linii Wisły pod Warszawą – mianowano go wojskowym gubernatorem Warszawy.

WOJSKOWA KARTA W BIOGRAFII GUSTAWA MORCINKA

Jak nam się kojarzy Gustaw Morcinek – jako górnik, śląski pisarz, działacz społeczny, a nawet harcerski, więzień obozów koncentracyjnych, ... ale żołnierz? Warto poznać i te fakty w życiu Morcinka, szczególnie w latach wielkich rocznic i wielkich wydarzeń w historii z lat 1914 – 1939.

31 VIII 1914 r. – młody karwiniak, absolwent Prywatnego Seminarium Nauczycielskiego Męskiego Tow. Szkoły Ludowej w Białej, został wcielony do armii austriackiej, do 31. Pułku Strzelców, jako jednoroczny ochotnik: starszy żołnierz. Od 9 – 21 XI 1914 r. walczył na froncie austriacko-rosyjskim, na linii Olkusz – Wolbrom, gdzie został ranny. Wskutek postrzału w rękę nastąpiło złamanie prawej kości łokciowej. Leczył się w Wiedniu pod opieką chirurga dr. Sterna do 21 V 1915 r.

25 VIII 1915 r. jako inwalida wojenny został zwolniony z wojska. Od 1 IX 1915 r. pracował jako nauczyciel w szkole ludowej w Pruchnej, a od 16 X tego roku został przeniesiony do szkoły ludowej w Ligocie koło Bielska.

2 VIII 1916 r. ponownie został powołany do armii austro-węgierskiej jako jednoroczny ochotnik sekcyjny w Ołomuńcu, a od stycznia do 28 III 1917 r. przebywał w Opawie na kursie gospodarczym. Następnie od 1 IV – 1 VI 1917 r. służył w komendzie Dworca w Dziedzicach, potem został przydzielony do służby pomocniczej w kierownictwie wojskowym w Trzyńcu, skąd 15 II 1918 r. został zwolniony z tytułu kwalifikacji nauczycielskich i powrócił do szkoły w Ligocie k. Bielska.

15 VIII 1918 r. znalazł się ponownie w wojsku, w komendzie stacyjnej w Cieszynie, gdzie przebywał do 30 XI.

W nocy z 31 X na 1 XI 1918 r. pełnił służbę radiotelegrafisty. Noc tę określał potem jako własną „noc listopadową”. Przejął wtedy z Krakowa rozkaz brygadiera Bolesława Roi: „Najstarszy rangą oficer Polak ma natychmiast objąć dowództwo garnizonu Cieszyn”.



Wiadomość tę przekazał Morcinek do Domu Narodowego, gdzie znajdowała się grupa polskich oficerów i podoficerów dowodzona przez por. Klemensa Matusiaka. Spiskowcy opanowali miejscowy garnizon i podporządkowali go Radzie Narodowej Księstwa Cieszyńskiego. Gdyby przewrót się nie udał, Morcinka zapewne czekał by sąd wojskowy i kula.

Wydarzenie to stało się tematem pierwszej publikacji Gustawa Morcinka, zatytułowanej „Wspomnienia z przewrotu w listopadzie 1918 r.”, ogłoszonej w „Dzienniku Cieszyńskim” (1920, nr 248). Pisarz wielokrotnie powracał do tego wydarzenia w swoich książkach.

Po zakończeniu działań wojennych Morcinek zadeklarował się do armii polskiej, do pułku Księstwa Cieszyńskiego. Szczególnie zależało mu na uzyskaniu przydziału do Zagłębia Karwińskiego, co motywował dobrą znajomością tamtejszych stosunków.

Dnia 13 III 1919 r. został awansowany do stopnia podporucznika „z zaliczeniem do 1. Rezerwy armii i z powołaniem do czynnej służby na czas wojny aż do demobilizacji z przydziałem do Dowództwa Okręgu Wojskowego Cieszyn od 1 XI 1918 r.” (wszystkie dokumenty związane ze służbą wojskową Gustawa Morcinka znajdują się w Muzeum im. Gustawa Morcinka w Skoczowie).

Z dniem 1 X 1919 r. pracował jako nauczyciel prowizoryczny w pięcioklasowej szkole ludowej w Cieszynie, a od 18 X 1919 r. jako nauczyciel mianowany przez Radę Szkolną w szkole w Skoczowie, w którym już pozostał. Pełnił obowiązki nauczycielskie w mundurze podporucznika Wojska Polskiego, ponieważ od 18 X był urlopowany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych na okres plebiscytu na Śląsku Cieszyńskim jako komendant Placu w Skoczowie. Plebiscyt na Śląsku Cieszyńskim się nie odbył, a Komisję Plebiscytową z Cieszyna skierowano na Górny Śląsk, gdzie wsparła Komitet Plebiscytowy dla Górnego Śląska.

9 VI 1920 r. Morcinek zgłosił się jako ochotnik na podstawie rozkazu wojskowego do czynnej służby wojskowej na froncie bolszewickim. Był to okres kontrofensywy wojsk sowieckich, które już podchodziły pod Warszawę. W Pułtusku, skąd wychodziły rozkazy wojskowe, w których pojawiło się nazwisko Morcinka, mieściła się siedziba Sztabu Generalnego WP. 18 II 1921 r. został przeniesiony z IV Batalionu Wartowniczego Warszawskiego do 13 Pułku Piechoty, a rozkazem z dnia 4 III 1921 r. otrzymał stopień porucznika, z zatwierdzeniem od dnia 1 IV 1920 r.

Śladem przeżyć Morcinka z tego okresu pochodzi nowela „Śnieg w słońcu”, drukowana w roku 1925 w katowickiej „Polonii” (nr 172-173). Otrzymał za nią swoją pierwszą nagrodę literacką – drugie wyróżnienie „Polonii”.

25 V 1921 r. powrócił do Skoczowa i objął obowiązki nauczycielskie. Z dniem 16 IV 1922 r. został zwolniony do rezerwy z 13 Pułku Piechoty, a 24 VII zgłosił się do rejestracji w Powiatowej Komendzie Uzupełnień Biła – Bielsko. Był to zarazem koniec żołnierskiego rozdziału w życiu Gustawa Morcinka. Służba w armiach pochłonęła mu prawie osiem lat życia.

Od 1 VIII do 11 IX 1926 r. przebywał na ćwiczeniach wojskowych na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej, gdzie urzekł go pejzaż Jury.

W marcu (od 20-24) 1929 r. znów przebywał na ćwiczeniach wojskowych w 73 Pułku Piechoty.